

ZNAKOVÝ JAZYK JAKO PROSTŘEDEK KOMUNIKACE MEZI UČITELEM A ŽÁKEM

Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Katedra speciální pedagogiky PdF UP v Olomouci, ČR

Klíčová slova:

Komunikace, sluchové postižení, vzdělávání, komunikační bariéra, znakový jazyk

Komunikaci můžeme z pohledu teorie komunikace chápat jako sociální interakci, v užším smyslu jako jazykové jednání. Společným jmenovatelem je zájem o zdroj informací, jejich mluvčího, způsob přenosu informace i její přijetí adresátem. Předpokladem úspěšné komunikace (resp. sociálního jednání) je existence (obecné i kulturně specifické) komunikační kompetence.¹ Jedním z nástrojů komunikace je řeč, jejímiž prostředky mohou být mluvené nebo znakové jazyky. V případě majoritní slyšící společnosti je základním komunikačním prostředkem mluvená řeč a její osvojení v raném dětství se stává základem pro další rozvoj čtení, psaní a ostatních vzdělávacích faktorů. Většina členů společnosti si osvojí mluvený jazyk své skupiny, za předpokladu příznivých podmínek, poměrně snadno v průběhu prvních několika málo let života. Existuje-li ovšem vážná nebo prodloužená deprivace v jakékoli oblasti, která je pro osvojení jazyka důležitá, způsobí komunikační a jazykové problémy. Sluchové postižení a následná sluchová deprivace je jednou z příčin narušeného a v některých případech omezeného rozvoje potřebné komunikační kompetence. (Barešová in *Koncepce vzdělávacích programů pro neslyšící* 1996)

Osoby se sluchovým postižením mají v důsledku smyslového handicapu vývoj své komunikační kompetence značně pozměněn. Komunikačním prostředkem majoritní slyšící společnosti je národní jazyk (v našich podmínkách český jazyk) nejčastěji přenášený formou mluvené řeči (další, frekvenčně méně používanou, je psaná podoba jazyka), zatímco přirozeným komunikačním prostředkem sluchově postižených jsou vizuálně-motorické komunikační systémy, tedy systémy, které jako prostředek přenosu informace používají specifické vizuálně-pohybové prostředky (tvary, pozice, postavení a pohyby rukou, pozice hlavy, mimika aj.).

---

¹ Komunikační kompetence je soubor všech znalostí, které umožňují mluvčímu, aby mohl komunikovat v určitém kulturním společenství. Tento soubor nezahrnuje pouze znalost jazyka (tzv. jazykovou kompetenci), ale i znalost toho, jak užívat jazyk v různých komunikačních situacích. Komunikační kompetence je i např. znalost toho, kdy hovořit, kdy mlčet, jakou varietu jazyka užít v dané situaci atd. (*Encyklopedický slovník češtiny* 2002, s. 218)

Vizuálně-motorické komunikační systémy užívané v komunikaci, výchově a vzdělávání osob se sluchovým postižením je možné podle jejich podstaty rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří systémy, které vizualizují jednotlivá písmena abecedy, hlásky, případně jejich krátká spojení a slabiky – tzv. **prstové abecedy a fonemické znakové kódy** (patří sem především jednoruční a dvouruční prstové abecedy, Cued Speech, chirografie, Hand-Mund systém, fonetická prstová abeceda a pomocné artikulační znaky). Do druhé skupiny patří vizuálně-motorické **znakové systémy**, které využívají specifické tvary a pohyby rukou (znaky) jako nejmenší lexikální jednotku a nositele významu. Mezi znakové systémy řadíme zejména národní znakové jazyky (v našem případě český znakový jazyk), tzv. dětský znakový jazyk, environmentální znakové jazyky, znakované národní jazyky a gestuno.

Jazyková specifika osob se sluchovým postižením jsou příčinou určité kulturní odlišnosti této menšiny a ztěžují socializaci do majoritní společnosti. Úkolem všech pedagogů, kteří se věnují výchově a vzdělávání sluchově postižených dětí, je co nejvíce rozvinout osobnost sluchově postiženého dítěte i jeho jazykovou a sociální kompetenci, a umožnit tak v nejvyšší možné míře socializaci do majoritní slyšící společnosti.² Primárním cílem by tedy dle Barešové (in *Koncepce vzdělávacích programů pro neslyšící* 1996, s. 12) mělo být „vytvoření plyného systému komunikace, který může být internalizován jako jazykový základ, na kterém se dají druhotně vybudovat jazykové systémy čtení a psaní.“

Již v počátcích institucionalizované výchovně-vzdělávací péče o sluchově postižené začaly vznikat první komunikační a vzdělávací systémy, které se v průběhu staletí vyvíjely a zdokonalovaly až do jejich dnešní podoby. Nikdy se ovšem zainteresovaní odborníci neshodli na tom, který z existujících komunikačních systémů je pro výchovu a vzdělávání sluchově postižených nejvhodnější. Jedním z tradičních komunikačních a vzdělávacích přístupů je **systém orální komunikace**, pod který řadíme spektrum metod, které využívají zachovalých smyslů sluchově postiženého dítěte – zraku, hmatu a případných zbytků sluchu. Na rozdíl od vzdělávacích systémů využívajících vizuálně-motorické komunikační systémy nepoužívá jako výrazové prostředky znaky znakových jazyků, ale zaměřuje se na aktivní zvládnutí příslušného mluveného jazyka.

Tvůrci vzdělávacích metod, jejichž nedílnou součástí jsou vizuálně-motorické komunikační systémy (především znakový jazyk), si uvědomili, že efektivního vzdělávacího procesu sluchově postižených je možné dosáhnout pouze tehdy, pokud bude mezi pedagogem a jeho žákem probíhat efektivní komunikace. Ta může probíhat jen při dodržení podmínek, které jsou stanoveny osobnostními předpoklady komunikačních partnerů, tedy s aktivním používáním znakového jazyka. Dlouholetý vývoj péče o sluchově postižené vedl až k postupnému vzniku současných

---

² Je již poté věcí přístupu ke vzdělávacímu procesu sluchově postižených, zda bude primárně rozvíjena komunikační kompetence v mluveném jazyce (orální systém), nebo nejprve ve znakovém jazyce neslyšících a teprve následně v jazyce majoritní společnosti (systémy totální a bilingvní komunikace).

vzdělávacích systémů **simultánní komunikace, totální komunikace a bilingválnímu přístupu** ke vzdělávání. Každý z uvedených vzdělávacích přístupů má své přednosti a nedostatky a není vhodné je plošně aplikovat na všechny děti se sluchovým postižením.

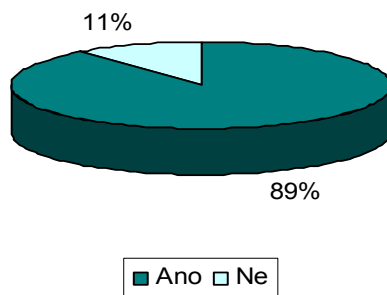
Volba a následná realizace vzdělávacího přístupu je pro budoucí život dítěte skutečně významná a zásadní. Vhodně zvolený a správně realizovaný vzdělávací systém výrazně pomůže zefektivnit vzdělávací proces a dítě bude mít možnost maximálně využít svůj potenciál. Naopak špatně zvolený nebo realizovaný program může mít pro dítě katastrofální následky a výsledkem může být i neúspěšná socializace a závažné psychické problémy. Jedním z hlavních kritérií při volbě vzdělávacího systému by měl být stupeň postižení sluchu u dítěte, dalšími faktory pro volbu jsou např. osobnostní předpoklady dítěte, inteligence, rodina, komunikační zázemí (slyšící nebo neslyšící okolí) atd. Významným faktorem je rovněž vzdálenost bydliště dítěte od předpokládané školy. Je tedy nutné vždy postupovat individuálně s ohledem na maximální prospěšnost metody pro dítě.

Z důvodu zjištění aktuálního stavu realizace jednotlivých vzdělávacích přístupů na školách pro sluchově postižené bylo v letech 2004 a 2005 formou řízeného rozhovoru s vedoucími pracovníky škol provedeno výzkumné šetření. Dalším cílem bylo rovněž zmapování aktuální situace a aspektů pořádání kurzů znakového jazyka pro zaměstnance na školách pro sluchově postižené.

Z odpovědí vedoucích pracovníků škol pro sluchově postižené vyplynuly následující výsledky a přehledy:

Na otázku č. 1 „Pořádá či někdy v minulosti pořádala Vaše škola pro zaměstnance kurzy znakového jazyka (znakové řeči)?“³ odpovědělo 16 ředitelů škol kladně a 2 záporně. Zaměstnanci 88,9 % škol pro sluchově postižené tedy v minulosti měli, resp. stále mají možnost zvyšovat svou kompetenci v českém znakovém jazyce v kurzech pořádaných vlastním zaměstnavatelem.

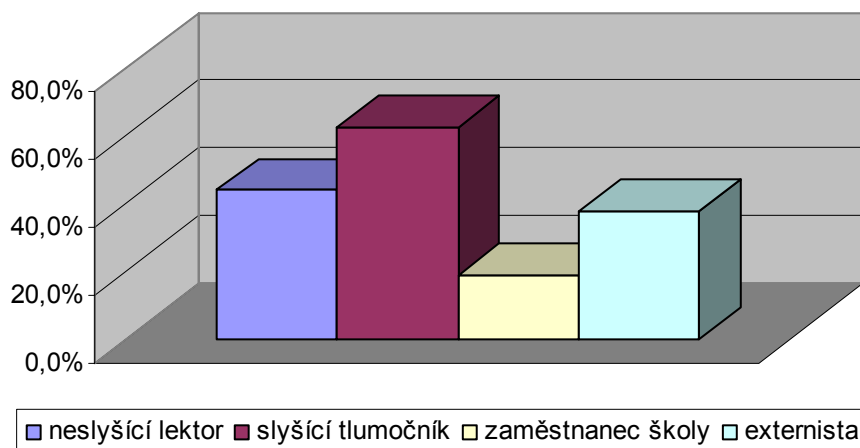
Ot. 1 - Pořádá či někdy v minulosti pořádala Vaše škola pro zaměstnance kurzy znakového jazyka (znakové řeči)?

³ Termínu „znaková řeč“ je použito záměrně, neboť kurzy realizované na některých školách jsou tak stále nazývány.

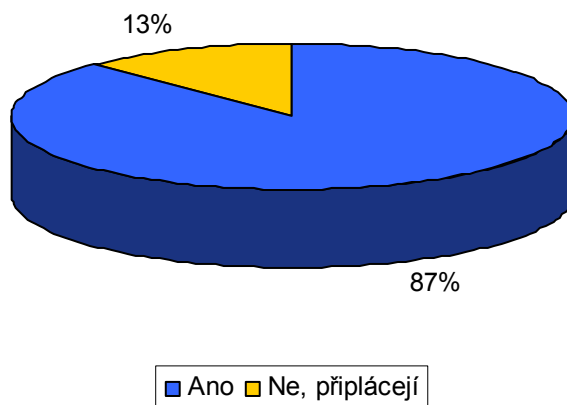
Odpovědi na otázku č. 2 „Kdo je lektorem kurzů?“ s nabídnutými variantami odpovědi „slyšící/neslyšící“, „zaměstnanec/externista“ ukázaly, že ve 43,8 % kurzů je lektorem neslyšící uživatel českého znakového jazyka, v 62,5 % slyšící tlumočnick. V 18,8 % kurzů pochází lektori z řad vlastních zaměstnanců školy.

Ot. 2 - Kdo je lektorem kurzu?

Otázka č. 3 „Jsou kurzy pro zaměstnance zdarma?“ se zaměřila na poměrně důležitý aspekt potenciálního navštěvování kurzů, tedy jejich finanční náročnost. Oproti našim předpokladům, že kurzy znakového jazyka jsou pro zaměstnance zdarma, vyhodnocení odpovědí ukázalo, že na dvou školách pro sluchově postižené musí frekventanti kurzů za kurzy připlácet.

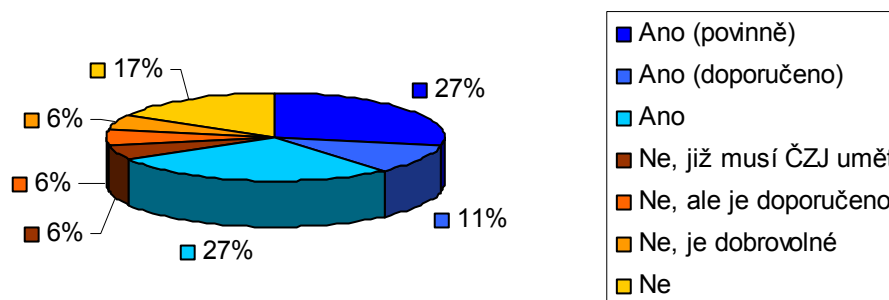
Ot. 3 - Jsou kurzy pro zaměstnance zdarma?

V odpovědích na otázku č. 4 „Vyžadujete po zaměstnancích, aby kurzy navštěvovali?“ se objevilo několik typů odpovědi Ano/Ne dle míry navštěvování, kterou ředitelé škol pro sluchově postižené požadují.

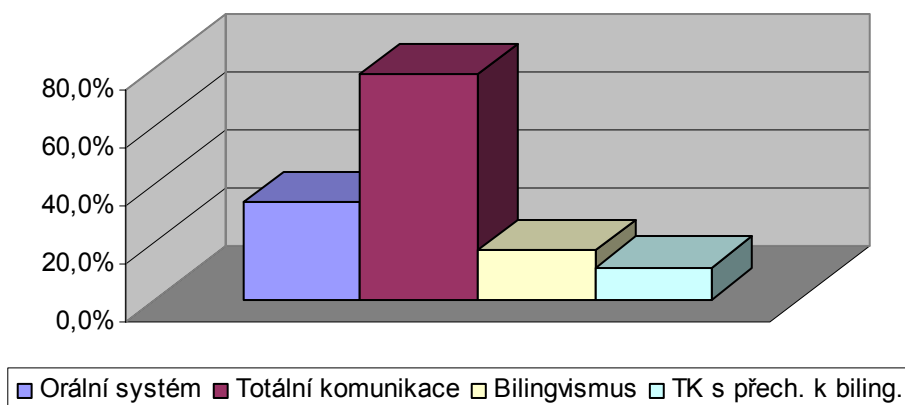
Generalizací těchto konkrétních odpovědí jsme získali údaj, že ředitelé 2/3 škol pro sluchově postižené na svých zaměstnancích vyžadují, aby navštěvovali kurzy českého znakového jazyka a zvyšovali si tak svou komunikační kompetenci.

Ot. 4 - Vyžadujete po zaměstnancích, aby kurzy navštěvovali?

Otázka č. 5 „Které vzdělávací a komunikační systémy jsou na Vaší škole realizovány?“ měla za cíl získání informací pro vytvoření přehledu vzdělávacích a komunikačních systémů, ke kterým se školy pro sluchově postižené aktuálně hlásí. Odpovědi ředitelů ukázaly, že na 33,3 % škol aplikují orální systém komunikace, na 77,8 % systém totální komunikace, 16,7 % škol aplikuje bilingvální přístup a 11,1 % totální komunikaci s přechodem k bilingvistu.

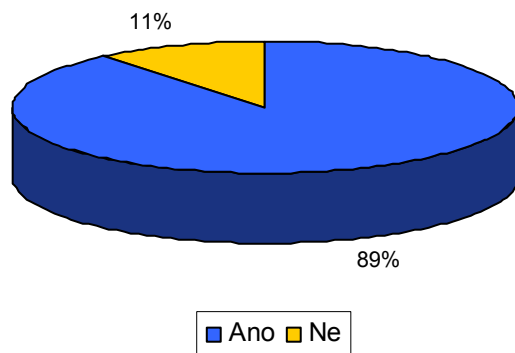
Ot. 5 - Které vzdělávací a komunikační systémy jsou na Vaší škole realizovány?

Odpovědi na otázku č. 6 „Používáte ve Vaší škole ve výchovně-vzdělávacím procesu jako komunikační prostředek český znakový jazyk?“

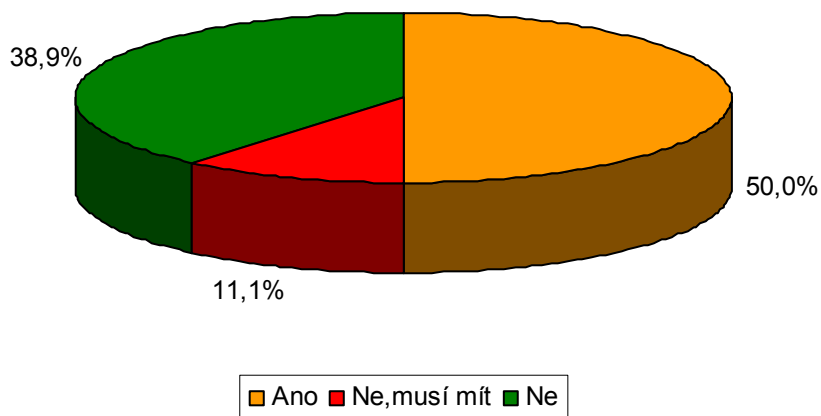
ukázaly, že český znakový jazyk je používán v 88,9 % škol pro sluchově postižené.

Ot. 6 - Používáte ve Vaší škole ve výchovně-vzdělávacím procesu jako komunikační prostředek český znakový jazyk?

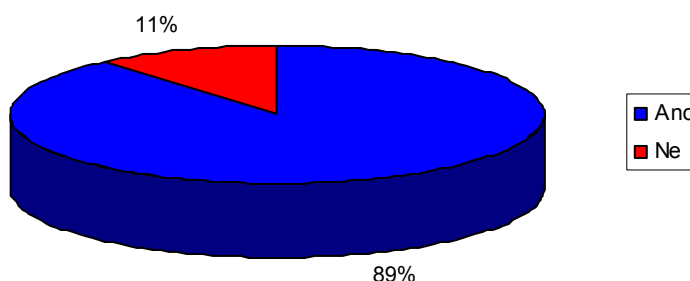
Na otázku č. 7 „Jsou zaměstnanci, kteří absolvovali kurzy znakového jazyka finančně zvýhodněni?“ odpovědělo 50 % ředitelů kladně, 38,9 % záporně a 11,1 % záporně s dodatkem, že absolvování kurzů znakového jazyka od svých zaměstnanců vyžadují povinně a je tedy automatické.

Otázka č. 7 - Jsou zaměstnanci, kteří absolvovali kurzy znakového jazyka finančně zvýhodněni?

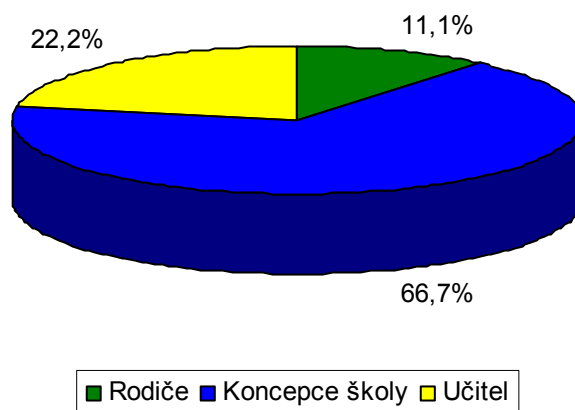
Otázkou č. 8 „Poskytuje Vaše škola speciální podmínky zaměstnancům, kteří navštěvují kurzy nebo studují znakový jazyk?“ bylo zjištěno, že 88,9 % škol poskytuje speciální podmínky, 11,1 % nikoli.

Otázka č. 8 - Poskytuje Vaše škola spec. podmínky zaměstnancům, kteří navštěvují kurzy nebo studují znakový jazyk?

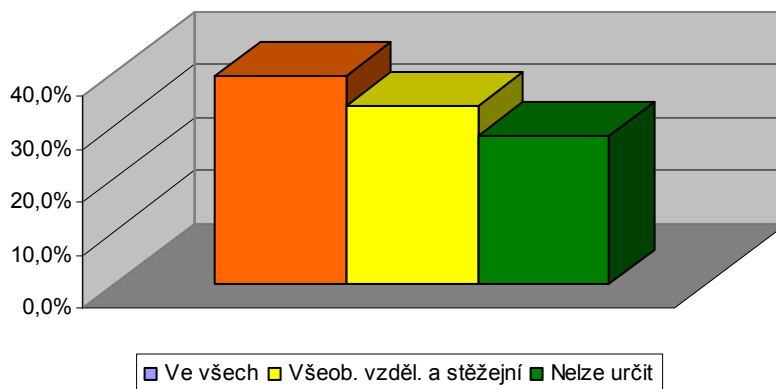
Otázka č. 9 „Kdo rozhoduje o tom, zda je na Vaší škole užíván jako komunikační prostředek ve vyučování znakový jazyk?“ ukázala, že na 66,7 % škol rozhoduje zaměření a vzdělávací přístup na škole, 11,1 % škol se řídí přáním rodičů a na 22,2 % škol rozhodují učitelé podle konkrétních podmínek.

Otázka č. 9 - Kdo rozhoduje o tom, zda je na Vaší škole užíván jako komunikační prostředek ve vyučování znakový jazyk?

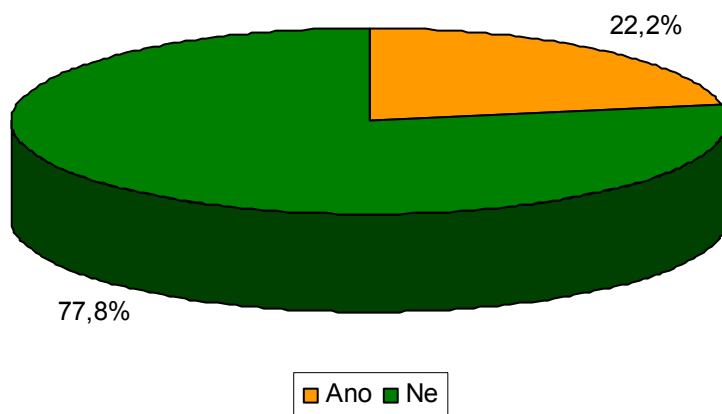
Na otázku č. 10 „Ve kterých vyučovacích předmětech je užívání znakového jazyka nezbytné?“ odpovědělo 38,9 % ředitelů „ve všech“, 33,3 % „ve všeobecně vzdělávacích a stěžejních předmětech“ a 27,8 % nedovedlo určit.

Otázka č. 10 - Ve kterých vyučovacích předmětech považujete používání znakového jazyka za nezbytné?

Otázka č. 11 „Je na Vaší škole vyučován předmět český znakový jazyk?“ ukázala, že český znakový jazyk je jako speciální předmět vyučován na 22,2 % škol. Ve všech případech je vyučujícím erudovaný sluchově postižený uživatel znakového jazyka.

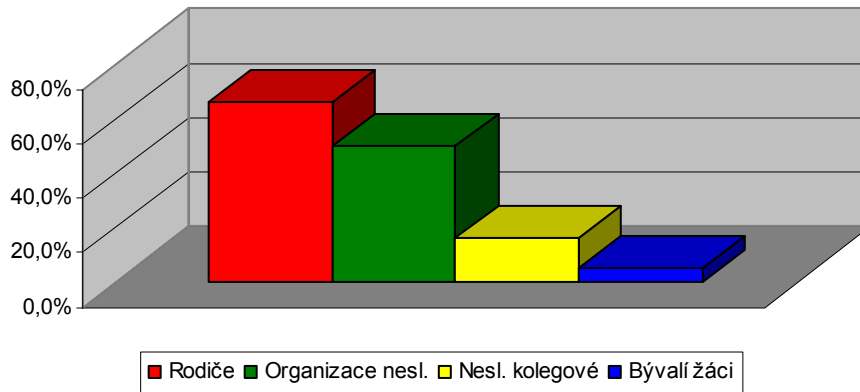
Otázka č. 11 - Je na Vaší škole vyučován předmět český znakový jazyk?

Otázkou č. 12 „Přicházejí zaměstnanci školy do kontaktu s dospělými uživateli znakového jazyka?“ jsme zjistili, že na 88,9 % škol mají zaměstnanci možnost používat znakový jazyk s dospělými neslyšícími. Do kontaktu přicházejí zejména se sluchově postiženými rodiči (75 %), členy organizací neslyšících (56,3 %), sluchově postiženými kolegy (18,8 %) a bývalými žáky (6,3 %).

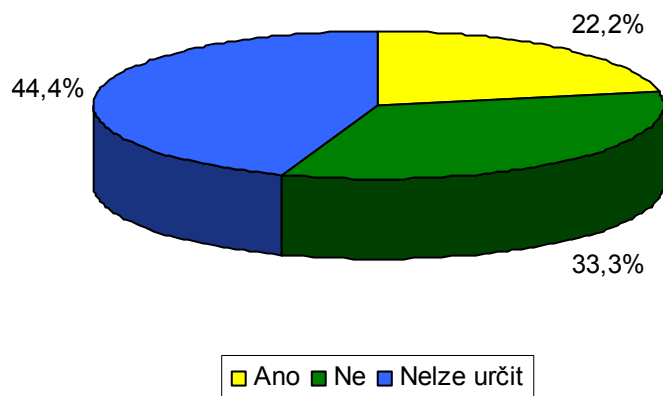

Otázka č. 12 - Přicházejí zaměstnanci školy do kontaktu s dospělými uživateli znakového jazyka? S kým?

Na otázku č. 13 „Přicházejí současní absolventi SPP s dostatečnou kompetencí v komunikaci českým znakovým jazykem“ odpovědělo 22,2 % ředitelů kladně, 33,3 % záporně a 44,4 % nedokázalo posoudit. Celkem 38,9 % ředitelů ovšem vidí v komunikačních dovednostech absolventů pozitivní vývoj oproti minulosti.

Otázka č. 13 - Přicházejí současní absolventi SPP s dostatečnou kompetencí v komunikaci českým znakovým jazykem

Jak vyplývá z odpovědí vedoucích pracovníků škol na otázku č. 5, v téměř všech školách je realizován některý ze vzdělávacích přístupů, jejichž nedílnou součástí je komunikace mezi pedagogem a žákem ve znakovém jazyce. Je-li na škole realizován některý ze vzdělávacích systémů, jehož součástí je komunikace znakovým jazykem, předpokládá se znalost znakového jazyka u všech pedagogů, kteří realizují výchovně-

vzdělávací proces sluchově postižených dětí, i u všech ostatních zaměstnanců školy, kteří s dětmi přicházejí do kontaktu.

Evans (2001) k dovednostem učitelů uvádí a současně předpokládá, že na rozdíl od většiny rodičů učitelé neslyšících už do své práce přicházejí s vynikající znalostí znakování a prstové abecedy. Je obzvláště důležité, aby učitelé neslyšících dětí, které potřebují být dobře obeznámené se znakovým jazykem nebo znakovými systémy, byli dobře připraveni. To vyžaduje odpovídající výcvik manuální komunikace a dobrou teoretickou i praktickou znalost, která by měla být součástí profesionálního vzdělávání učitele neslyšících dětí.

Druhá část provedeného výzkumného byla zaměřena na deskripci a analýzu odborné erudice pedagogických pracovníků sluchově postižených dětí ve vyučování s použitím českého znakového jazyka. Dotazníkovou metodou se podařilo shromáždit data od 776 zaměstnanců škol pro sluchově postižené (celková návratnost činí 79,92 %), čímž můžeme označit získaný vzorek za dostatečně reprezentativní.

Tabulka 1: Návratnost dotazníku

	Počet	Procento
Odevzdané	776	79,92%
Celkem pracovníků	971	100,0%

Tabulka 2: Zastoupení v jednotlivých profesích

Profese	Počet	Procento
Učitel MŠ	55	7,1%
Učitel ZŠ nebo ZvŠ	181	23,3%
Učitel SŠ, SOU, OU nebo U	83	10,7%
Mistr odbor. Výcviku	34	4,4%
Vychovatel	111	14,3%
Asistent pedagoga - asist. učit., pom. vych.	29	3,7%
Pracovník SPC	34	4,4%
Pedagog v jiné třídě	16	2,1%
Asistent pedagoga - noční vychovatel	24	3,1%
Provozní zaměstnanec	190	24,5%
Jiná profese	19	2,4%
Celkem	776	100,0%

Tabulka 3: Zastoupení v kategoriích pracovníků

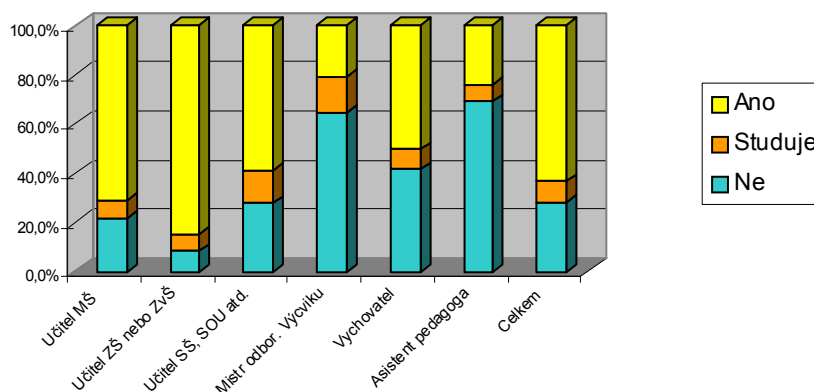
Profese	Počet	Procento
Pedagogičtí pracovníci + pedagogičtí asistenti	493	63,5%
Ostatní zaměstnanci + nepedagogičtí asist.	283	36,5%
Celkem	776	100,0%

Ze získaných dat vybíráme následující výsledky a přehledy:

Cílem položky č. 3.2 byla deskripce speciálně pedagogické erudice pedagogických pracovníků škol pro sluchově postižené. Respondenti na

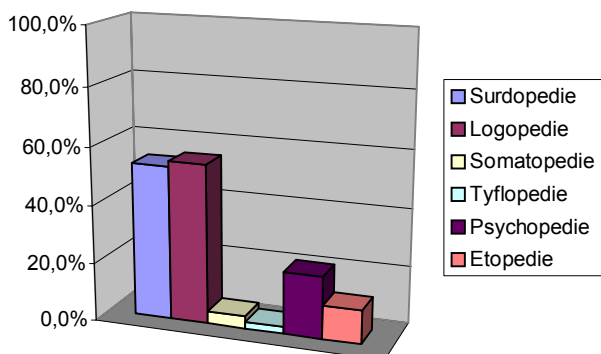
otázku „Máte speciálně pedagogické vzdělání?“ odpovídali výběrem jedné ze tří možností Ano/Ne/Ne, ale momentálně studuji.

Speciálně pedagogická erudice pedagogických pracovníků podle jednotlivých profesí

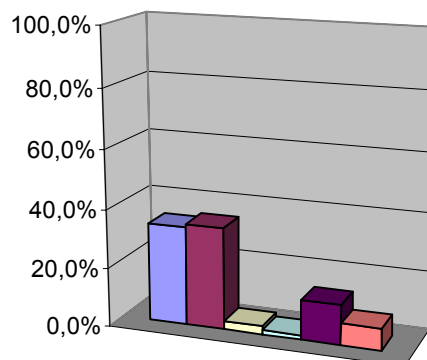

V návaznosti na otázku zjišťující speciálně pedagogickou erudici respondenti označovali, ze kterých speciálně pedagogických disciplín mají složenou státní závěrečnou nebo závěrečnou zkoušku.

Vystudované "pedie" u pedagogických pracovníků se speciálně pedagogickým vzděláním

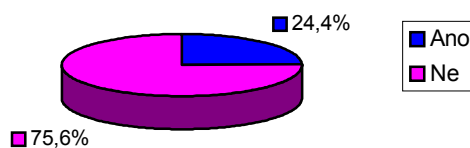

Vystudované "pedie" u všech pedagogických pracovníků

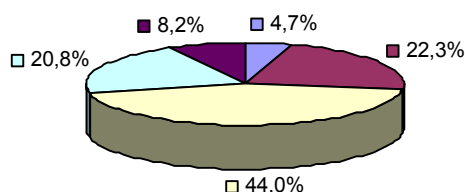
Položka č. 3.2.2 byla zaměřena na absolventy surdopedie a zjišťovala, zda se v průběhu jejího pregraduálního studia setkali se soustavnou teoretickou i praktickou výukou českého znakového jazyka. Z celkového počtu 205 pedagogických pracovníků, erudovaných v surdopedii, se v rámci svého studia setkalo s výukou znakového jazyka pouze 50 respondentů.

Praktická i teoretická výuka ČZJ byla součástí studia

V položce č. 4 hodnotili respondenti úroveň své vlastní jazykové kompetence v komunikaci českým znakovým jazykem. Na výběr měli pět stupňů úrovně jazykové kompetence.

Pedagogičtí pracovníci + pedagogičtí asistenti

■ Velmi dobrá ■ Dobrá □ Průměrná □ Nízká ■ Neovládám

Otevřená položka č. 4.1 volně navazuje na položku č. 4 a zjišťuje, kde respondenti získali svou komunikační kompetenci v českém znakovém jazyce. Respondenti mohli uvádět více míst (zdrojů), kde svou kompetenci získali. Do celkových výsledků (tab. 4) byly započítány slovní odpovědi všech respondentů bez ohledu na jejich profesi, stav sluchu a úroveň jazykové kompetence.

Tabulka 4: Místa získání komunikační kompetence v českém znakovém jazyce a jejich procentní podíl.

Místo získání kompetence	Počet respondentů	Procento z celk. počtu resp.
Kurzy znakového jazyka	361	46,5 %
Zaměstnání	321	41,4 %
Samostudium	173	22,3 %
Studium speciální pedagogiky	77	9,9 %
Rodina	35	4,5 %
Kontakt s neslyšícími	26	3,4 %
Od neslyšících žáků	10	1,3 %
Metodické sdružení	2	0,3 %
Tlumočení	1	0,1 %
Komunikace s absolventem kurzu ZJ	1	0,1 %

Položka č. 5 zjišťuje erudici pracovníků škol pro sluchově postižené v problematice českého znakového jazyka.⁴ Kromě počtu pracovníků jednotlivých profesí, kteří navštěvovali jakékoli kurzy znakového jazyka,

⁴ Do výsledků nebyli zahrnuti sluchově postižení pracovníci.

se položka zaměřila i na deskripci a četnost navštěvování kurzů znakového jazyka, pořádaných různými organizátory.

Tabulka 5: Počty slyšících pracovníků (a jejich procentní podíly), kteří navštěvovali libovolný kurz znakového jazyka podle jednotlivých profesí.

Profese	Počet	Celkem prac.	Procento
Učitel MŠ	44	52	84,6 %
Učitel ZŠ nebo ZvŠ	157	173	90,8 %
Učitel SŠ, SOU, OU nebo U	62	79	78,5 %
Mistr odbor. Výcviku	22	33	66,7 %
Vychovatel	89	110	80,9 %
Asistent pedagoga - asist. učit., pom. vych.	9	19	47,4 %
Pracovník SPC	29	33	87,9 %
Pedagog v jiné třídě	12	16	75,0 %
Asistent pedagoga - noční vychovatel	15	23	65,2 %
Provozní zaměstnanec	20	179	11,2 %
Jiná profese	12	18	66,7 %
Celkem	471	735	64,1 %

Tabulka 6: Četnost a procentní podíl navštěvování kurzů znakového jazyka slyšícími pracovníky (resp. slyšícími pedagogickými pracovníky) podle jednotlivých organizátorů.

Realizátor kurzů	Všichni slyšící pracovníci		Slyšící pedagogičtí pracovníci	
	Počet	Procento	Počet	Procento
Organizace neslyšících	116	15,8 %	97	20,8 %
MŠMT	77	10,5 %	65	13,9 %
Zaměstnavatel (škola)	379	51,6 %	314	67,4 %
Organizace tlumočnicků	69	9,4 %	60	12,9 %
VŠ	29	3,9 %	26	5,6 %
Akred. stud. progr. na VŠ	31	4,2 %	26	5,6 %
Jiný organizátor	10	1,4 %	6	1,3 %

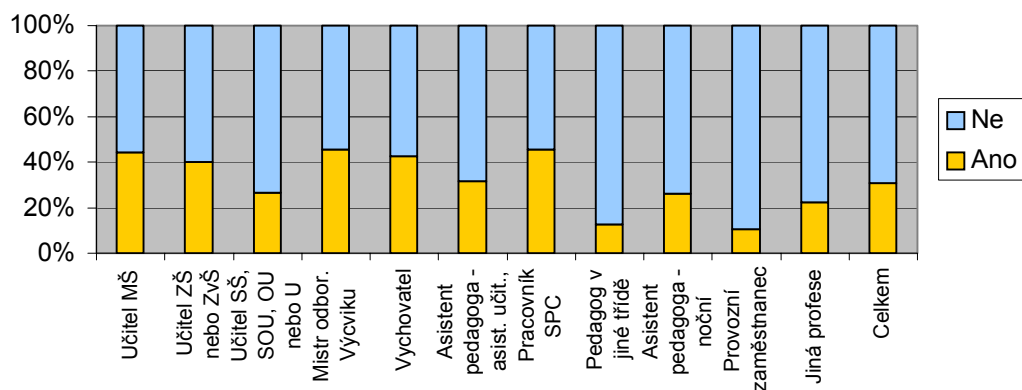
Položka č. 5.1 byla zaměřena na sběr dat dále využitelných při vytváření deskripce a přehledu počtu držitelů průkazů tlumočnicka českého znakového jazyka. Předpokládáme, že podmínky získání průkazu tlumočnicka garantují vysokou komunikační kompetenci v českém znakovém jazyce a jejich držitelé jsou tedy schopni ve znakovém jazyce plnohodnotně komunikovat.

Tabulka 7: Počty držitelů průkazu tlumočnicka znakového jazyka a jejich poměry k celkovému počtu pracovníků příslušné profese.

Profese	Počet držitelů průkazu	Celkem pracovníků	Procento
Učitel MŠ	0	55	0,0 %
Učitel ZŠ nebo ZvŠ	11	181	6,1 %
Učitel SŠ, SOU, OU nebo U	7	83	8,4 %
Mistr odbor. Výcviku	0	34	0,0 %
Vychovatel	4	111	3,6 %
Asistent pedagoga - asist. učit.	2	29	6,9 %
Pedagogičtí pracovníci celkem	24	469	4,9 %
Pracovník SPC	2	34	5,9 %
Pedagog v jiné třídě	0	16	0,0 %
Asistent pedagoga - noční vych.	0	24	0,0 %
Provozní zaměstnanec	1	190	0,5 %
Jiná profese	0	19	0,0 %
Nepedagogičtí pracovníci celkem	3	280	1,1 %
Všichni pracovníci celkem	27	776	3,5 %

Položka č. 5.2 zjišťovala zájem pracovníků o navštěvování dalších studijních programů nebo kurzů znakového jazyka a ze získaných výsledků vyplývá, že téměř polovina pedagogických pracovníků plánuje zahájení dalšího vzdělávání v oblasti znakového jazyka.

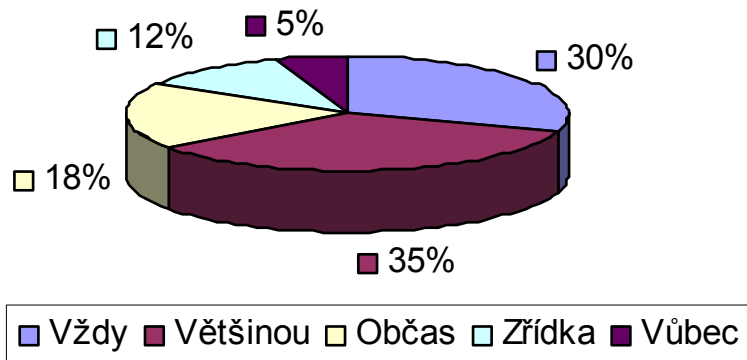
Poměry pracovníků, kteří plánují/neplánují, že budou navštěvovat kurz nebo studium znakového jazyka

V následující otázce měli pracovníci možnost vyjádřit svou představu o optimálním typu kurzu znakového jazyka. Ze získaných výsledků vyplynulo, že respondentům nejvíce vyhovuje, pokud mají možnost navštěvovat kurzy znakového jazyka jednou týdně přímo v zaměstnání. Za velmi prospěšné rovněž považují pořádání intenzivních kurzů znakového jazyka ve formě vícedenních soustředění. Za ideální náplň kurzů považují respondenti zaměření na konverzaci s neslyšícími uživateli znakového jazyka, výuku odborných znaků a propracovanou metodiku výuky.

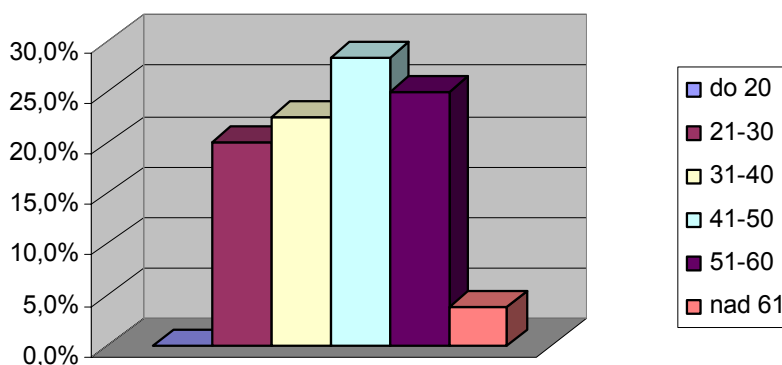
Položka č. 6 zjišťovala míru, v jaké respondenti využívají při komunikaci se sluchově postiženými žáky znakový jazyk. Na výběr bylo 5 možností (vždy - většinou - občas - zřídka - vůbec). Rozložení výskytu odpovědí je uvedeno v následujícím grafu.

Pedagogičtí pracovníci + asistenti

Poslední položka dotazníku byla zaměřena na zjištění věkové struktury pracovníků a sloužila jako podklad pro zjišťování závislostí a vztahů mezi některými jevy. Analýzou získaných dat byl získán následující přehled věkové struktury pedagogických pracovníků škol pro sluchově postižené.

Věková struktura pedagogických pracovníků a asistentů

Závěry

Zpracováním získaných dat a výsledků jsme dospěli k těmto závěrům:

- Zda bude ve vzdělávacím procesu používán jako prostředek komunikace s neslyšícími žáky znakový jazyk je závislé do značné míry na zaměření školy a kvalifikovaném rozhodnutí pedagoga;
- Pedagogové by měli ovládat všechny komunikační techniky, které jsou při edukaci neslyšících využitelné (včetně znakového jazyka), aby měli možnost optimální volby;

- Při výzkumném šetření jsme zjistili, že obecně existuje ochota pedagogů vzdělávat se v komunikaci znakovým jazykem;
- Je třeba nabídnout pedagogům kvalitní kurzy znakového jazyka v dalším a celoživotním vzdělávání;
- Jako vhodné se rovněž jeví zpracování propracované metodiky výuky znakového jazyka pro pedagogy dětí se sluchovým postižením doplněné kvalitními multimediálními studijními pomůckami.

Použitá literatura:

1. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002, 604 s. ISBN 80-7106-484-X.
2. EVANS, L. *Totální komunikace, struktura a strategie*. 1. vyd., Hradec Králové: Pedagogické centrum, 2001, 89 s. ISBN 80-238-7915-4.
3. *Koncepce vzdělávacích programů pro neslyšící*. Beroun: Institut pro neslyšící, 1996. Etapová zpráva za rok 1995.
4. LANGER, J. *Deskripce současného stavu připravenosti učitelů sluchově postižených dětí na výuku ve znakovém jazyce*. Olomouc, 2004, 195 s. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta.
5. LANGER, J. Pracovníci škol pro sluchově postižené a znakový jazyk. In *Speciální pedagogika*. In *Speciální pedagogika*, 2006, roč. 16, č. 3, s. 188-202. ISSN 1211-2720.

Kontakt:

Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Katedra speciální pedagogiky PdF UP
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
e-mail: jiri.langer@upol.cz